

Kā rīkoties gadījumā, ja mazs bērns ir guvis traumu?

Pat, ja iespējamie riski bērna drošībai ir apzināti un samazināti līdz minimumam, rodas situācijas, kurās mazs bērns var gūt traumu. Latvijā 1 – 5 gadus vecu bērnu traumatisma rādītāji ir ļoti augsti, tāpēc ir svarīgi būt informētiem par to, kā rīkoties gadījumā, ja bērns traumu ir guvis, un neapjukt emociju iespaidā. Uz šo un citiem jautājumiem par bērnu drošību atbildes sniedz pieredzējis bērnu ārsts, reanimatologs Pēteris Kļava.

Kādas traumas mazi bērni gūst visbiežāk?

Es teiktu, ka smagākā trauma ir **politrauma**, kurā smagi bojātas ir vairākas ķermeņa daļas un orgāni, piemēram, galva, kakls, iekšējie orgāni. Šādas traumas visbiežāk tiek iegūtas auto avārijas rezultātā, kad bērns nav bijis piesprādzēts un burtiski „lidojis” pa automobili.

Ļoti izplatītas ir arī **ķīmiskās traumas**, kas tiek iegūtas ķīmisku sārnu vai skābju šķidrums iedarbības rezultātā uz bērna ķermeni un iekšējiem orgāniem (barības vadu, kuņģi, zarnām un citiem orgāniem). Izplatīti ir arī **ķermeņa termiskie apdegumi**, kurus bērni iegūst, saskaroties ar karstu ūdeni vai karstiem šķidrums, apdedzinoties ar liesmu vai oglēm un saules iedarbības rezultātā.

Mazākiem bērniem izplatīta ir arī **svešķermeņu nonākšana organismā**, kas var izraisīt aizrīšanos, nonākot gremošanas sistēmā vai elpceļos (ir aprēķināts, ka aptuveni puse no šiem gadījumiem rezultējas bērna nāvē). Norītu bateriju, magnētu vai stiklu iedarbība uz bērna organismu, palēnām izraisot dažādas ķīmiskās reakcijas ar orgāniem, var beigties arī letāli. **Kodumu** traumas kādreiz bija pat vairāki tūkstoši gadā. Visbiežāk tās izraisa mājdzīvnieki – suņi, kas bērnus sakož vai nokož, noskalpē galvas. Arī no kukaiņu kodumiem bērnam var rasties anafilaktiskās (alerģiskās) reakcijas.

Kas ir traumu rašanās tiešie iemesli?

Viens no bērnu traumu rašanās avotiem ir vecāku nespēja aizsargāt bērnu. Vienlaicīgi sniedzot bērnam brīvību un iespēju attīstīties, viņam netiek nodrošināta nepieciešamā aizsardzība. Piemēram, bērnam ir jāprot braukt ar velosipēdu, taču viņam nepieciešams nodrošināt arī aizsarglīdzekļus – ķiveri, elkoņu un ceļu sargus. Vēl ir jāņem vērā arī apkārtējie apstākļi, jo īpaši savā dzīvesvietā. Sadržīves apstākļi un bērnu nepieskatīšana tajos ir nelaimes izcelšanās iemesls.

Bieži vien Latvijā ir pieņemts, ka bērns pieskata bērnu. Nereti bērnu noslīkšanas gadījumi notikuši tāpēc, ka bērnu pieskatījis viņa brālis vai māsa, kas pats nav bijis pietiekami pieaudzis, lai viņu izglābtu vai spētu rīkoties racionāli šādā situācijā. Par bērniem pieejamiem medikamentiem un kosmētikas līdzekļiem bieži vien atbildīgs ir cilvēciskais faktors – vecāki par to vienkārši neiedomājas. Viņu dzīve var būt tik intensīva un aizņemta, ka vecāki aizmirst par elementārām lietām, piemēram, turēt visus kosmētiskos līdzekļus bērniem nepieejamās vietās. Taču to nedrīkst aizmirst un vienmēr par to jāatceras. Saprotams, ka tas ir milzīgs informācijas apjoms, kas vecākiem jāizvērtē un jāzina, taču tāds ir vecāku pienākums, un šīs lietas jāizsver jau pirms bērna piedzimšanas.

Kā rīkoties, ja bērns ir guvis traumu?

Runājot par vissmagāko traumu - ja ir gūta **politrauma**, piemēram, auto sadursmē, un bērns ir bezsamaņā, vecākiem ir jāspēj novērtēt situāciju, lai arī cik emocionāli grūti tas būtu. Pirmais, kas vecākiem ir jā dara, – jānovērtē bērna stāvoklis, pārbaudot, vai viņš ir pie samaņas un elpo, un vai ir brīvi augšējie elpošanas ceļi. Taču bērnu nekādā gadījumā nedrīkst pārvietot. Bērns ir jāapskata un jānodrošina, lai viņam ir brīva mute un deguns. Ja tur ir asinis, tās ir jānotīra. Gadījumā, ja ir galvas trauma, galvu kustināt nedrīkst, celt var tikai bērna apakšzokli. Tālāk – ja bērns neelpo, tad ir jāatbrīvo elpošanas ceļi un jāveic 5 ieelpas. Zvanot ātrajai palīdzībai būtiski ir pateikt: **kur, kas, cik cilvēku, kas izdarīts un vārds, uzvārds**. Nolikta klausuli var tikai tad, kad klausuli noliek operators. Patiesībā princips – bērnu aiztikt saudzīgi, nekustināt, nepārvietot un atbrīvot elpceļus – darbojas faktiski jebkuru traumu gadījumos. Jebkura kustināšana var beigties ļoti bēdīgi, tādēļ ir jānodrošina absolūts miers un pozīcijas nemainīšana.

Turpinot par ķermeņa termiskajiem **apdegumiem**: gadījumos, kad bērns ir applaucējies ar karstu šķidrumu vai guvis apdegumu, ļoti uzmanīgi jānovelk no viņa drēbes, (apģērba gabalus nedrīkst strauji plēst no brūcēm!). Pēc tam bērns ir jāieliek vēsa ūdens dušā. Un, kas ir ļoti svarīgi, vēsais ūdens bērnam ir jālej virsū pietiekami ilgi: 4 – 5 minūtes. Pirmkārt, tas atsāpina apdeguma vietu, otrkārt, tas par vienu pakāpi samazina bojāto audu dziļumu. Tādēļ svarīgi ir ūdeni nevis vienkārši uzliet, bet to tecināt uz apdeguma vietas bez apstājas. Vēl svarīgi, ka vecāki šajos gadījumos nedrīkst nodarboties ar pašārstēšanu. Krējumu, sviestu, eļļu, medu nekādā gadījumā nedrīkst izmantot – tie situāciju var padarīt pat sliktāku. Ir tikai viens līdzeklis, ko vecāki var izmantot līdz ātrās palīdzības atbraukšanai, un tas ir auksts ūdens. Jebkādu medikamentus izvēlēties un piemēros tikai un vienīgi ārsts. Gadījumā, ja nav pieejama duša, var izmantot kaut vai minerālūdeni vai citu vēsu ūdeni.

Runājot par **aizrīšanos**, vecākiem ir jāprot veikt Heimliha manevru – tā ir tehnika, kad ar 5 precīziem sitieniem pa muguru svešķermenis tiek izvadīts no bērna organisma. Šo tehniku iemācīties var, kaut vai noskatoties „Youtube” video. Tie ir 5 sitieni, kad bērns tiek stabili turēts ar galvu uz leju un sitienu vektors vērsts uz priekšu un uz leju. Jāsit tieši starp lāpstiņām, lai svešķermeni izsistu ārā. Nedrīkst bāzt bērna rīklē pirkstus, ja vien svešķermenis nav tiešā redzeslokā. Ja mutē iebāztais svešķermenis ir tiešā redzes kontrolē un tas ir liels un aizsprostojis pašu rīkles galu, tad vajag paplest muti un to ņemt ārā. To var darīt arī ar kādu mazāku karotīti vai pinceti.

Runājot par **ķīmiskām traumām**, kas tiek gūtas, piemēram, iedzerot sadzīves ķīmiju vai etiķa esenci, pastāv tikai viena pareiza rīcība – nekavējoties jāzvana uz 112 vai 113 un jāizsauc ātrā palīdzība. Un kategoriski aizliegts bērnam dot kaut ko dzert – pienu, ūdeni, sodu – vai censties izskalot kuņģi. Tas ir jā dara tikai un vienīgi profesionāļiem.

Dzīvnieku kodumu gadījumā sākotnēji jānovērtē brūces apmērs – ja nodarītie miesas bojājumi ir vidēji vai lieli, nekavējoties jāzvana uz 112 vai 113 un jāizsauc medicīniskā palīdzība. Tas, ko iespējams darīt, gaidot mediķu ierašanos, ir asiņošanas apturēšana, ko var veikt, piemēram, piespiežot traumētajai vietai tīru audumu.

Savukārt kukaiņu dzēlienu gadījumā svarīgi zināt, vai bērnam pret tiem ir alerģiska reakcija (tādā gadījumā bērnu pieskatītājam jābūt nodrošinātam ar pretalerģijas līdzekļiem, ko uzreiz iedot bērnam). Retākos gadījumos bērniem var rasties smaga alerģiska reakcija – tādā gadījumā nekavējoties jāizsauc medicīniskā palīdzība. Ja dzēliena vietā radies neliels apsārtums vai pietūkums, tai var pielikt kaut ko atvēsinošu, kas simptomus mazinās.

Lūzumi bērniem ir sastopami retāk, jo bērna kauli ir daudz elastīgāki un mīkstāki. Izplatītākie ir galvaskausa lūzumi. Taču tie ir diezgan mēnīgi, jo bieži vien pirmajās dienās pat speciālists to nevar konstatēt, ja vien bērnam netiek veikts rentgens vai tomogrāfija. Tādēļ, ja bērns nokritis no neliela augstuma un sasitis galvu, sākumā noteikti vajadzētu sazināties ar savu ģimenes ārstu un pēc tam doties uz ārstniecības iestādi. Pirmajā brīdī viss var šķist kārtībā, taču asins izplūdumu smadzenēs ar aci saskatīt nevar neviens. Ja bērns pēc kritiena ir kļuvis miegains, vemj un neēd, tas vēl jo vairāk norāda uz traumu – iespējamo smadzeņu satricinājumu vai asins izplūdumu smadzenēs. Jebkura galvas trauma ir bīstama, jo var nopietni apdraudēt bērna veselību un pat dzīvību.

Kādi būtu profilakses pasākumi vecākiem, lai līdz minimumam samazinātu traumas iespējamību bērnam?

Sāksim ar vēl nedzimušā bērna vecāku izglītošanos. Mūsdienās ir pieejamas neskaitāmas grāmatas par bērnu audzināšanu, kas būtu jāizmanto visiem vecākiem, arī pieejamo apmācību kursu apmeklēšana. Ir ģimenes, kas ar grāmatām un kursiem pat iekrīt otrā galējībā, nevienam neļaujot bērnam tuvoties vai viņam pieskarties. Taču galvenais ir šo informāciju iegūt. Un tad, protams, apkārtējās vides apzināšana – kur mājās stāv kosmētiskie līdzekļi, eļļas un etiķis, sadzīves ķīmija. Ir jāizvērtē katra istaba un telpa, kā arī priekšmeti, kas tajās atrodas. Iegādājoties bērnu mantas un rotaļlietas, ir jāpārliedz arī par to drošību. Vai batuts ir pareizi nostiprināts? Vai tikko iegādātajam velosipēdam vai skrituļdēlim ir nodrošināti arī aizsarglīdzekļi - ķivere un ceļu, elkoņu sargi? Visas šīs lietas varbūt ir dārgas, taču bērna dzīvība ir vēl dārgāka.